

Epifyytti

Elena El Founti^a, Ilari Leino^a & Noora Pyyry^b

”Haluutsä mennä kulmakauppaan pööpöileen? Tää on sun maailma.” – Psykomaantiede ja kaupungin kanssa oppiminen

Esittelemme tässä kirjoituksessa kahden maantieteen opiskelijan toteuttaman moniaistillisen kävelykokeilun Helsingin Kalliossa. Tämä korona-ajan löytöretkeily tapahtui Helsingin yliopiston maantieteen kandiopetukseen kuuluvan Feministisen ja posthumanistisen maantieteen kurssin yhteydessä. Tavoitteena oli lähestyä omaa arkiympäristöä uudella tavalla toiminnan kautta, tällä kertaa kuitenkin turvallisuussyistä ilman uusien ihmiskontaktien solmimista. Jälkhumanistisen feministisen maantieteen filosofiset lähtökohdat kytkeytyvät erottamattomasti arkielämän yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Siksi kurssilla tutustutaan myös luoviin tutkimusmenetelmällisiin ratkaisuihin, joiden avulla on mahdollista tarkastella maailman arkista moninaisuutta ja ottaa kehollis-tilallisesti osaa sen kehkeytymiseen. Ei ole vain yhtä Helsinkiä, vaan monta toisiinsa kietoutuvaa kaupunkia, jotka kuin yhdessä tanssien rakentuvat hetki hetkeltä ja myös muokkaavat kanssakulkijoitaan. Näiden moninaisten kaupunkien karttoja maantieteen fuksit, Elena ja Ilari, lähtivät kävelyllään piirtämään.

Inspiraatiota moniaistillisen kaupunkikävelyn pedagogiseen kokeiluun antavat 1900-luvun puolivälin Kansainväliset situationistit, joiden tavoitteena oli herätellä kaupunkilaisia arjen turtuneisuudesta taiteen ja leikin keinoin (esim. Knabb 2006). Situationistien *dérive*-kävely ei ollut pelkkää vaeltelua kaupungin kutomien johtolankojen perässä, vaan myös kokeellista, ja sitä kautta arkipäiväistetyn järjestyksen purkamiseen tähtäävää poliittista toimintaa. Situationistit ammensivat marxismista, dadaismista ja surrealismista taistelllessaan ihmisen vieraantumista ja kapitalismin kaikkivoipaisuutta vastaan. Vaikka situationistit pysyttelivätkin erillään akateemisen maailman konventioista, oli heidän hahmottelemassaan ”psykomaantieteessä” tutkimuksellisia ja tieteellisiä tavoitteita (esim. Pyhtilä 2015). Situationistit pyrkivät selvittämään maantieteellisen ympäristön vaikutuksia ihmisten elämään erityisesti tunnerekisterin kautta ja siksi heidän kokeilunsa kytkeytyvätkin mainiosti jälkhumanistiseen maantieteelliseen tutkimukseen, joka niin ikään on usein avoimen poliittista ja mieltää tutkimuksen tavoitteeksi uusien ajattelun horisonttien avaamisen. Erityisesti brittimaantieteen parissa kehitelty *nonrepresentational theory* (NRT) tarkentaa huomionsa tunteiden maantieteeseen ja niihin moniin tapoihin, joilla ihmisiä

^a Geotieteiden ja maantieteen osasto, Helsingin yliopisto

^b Geotieteiden ja maantieteen osasto, Helsingin yliopisto, noora.pyyry@helsinki.fi

affektien ja ilmapiirien kautta ohjallaan (esim. Anderson 2012). Affektien kautta tapahtuva poliittinen vaikuttaminen (esim. tilojen ja tunnelmien strateginen suunnittelu) ja toivottujen elämäntapojen normalisointi jää usein arjessa huomaamatta ja siksi situationistinen nyrjäyttely on äärimmäisen ajankohtaista. Kaupunkisuunnittelun liiallista funktionaalisuutta kritisoinut situationistinen liike muistutti ihmisiä kokeilevan hulluttelun tärkeydestä arjen rutiinin ja elämän ohikiitävyyden keskellä.

Valokuvauksen ja kävelyn yhdistelmä on melko käytetty menetelmä ihmistieteellisessä tutkimuksessa (kts. Bates 2013; Pyyry, Hilander & Tani 2021). Toisinaan myös situationistit liittivät *dérive*-retkeensä valokuvaamisen. Kävelyn moniaistillisuutta on tuotu esiin myöhemminkin kaupunkikokemusten tutkimuksessa, esimerkiksi aistielämäkerrallisen kävelyn keinoin (Uimonen 2020). Posthumanismi tuo mukanaan uuden lähestymistavan, koska pyrkimys on liikkua tutkittavan maiseman mukana, sen kanssa ajatellen. Painopiste on siis ajattelun prosessissa itsessään, ei tiedon ”keräämisessä”. Osallistuvassa havainnoinnissa ja visuaalisessa etnografiassa on perinteisesti pyritty tavalla tai toisella kuvaamaan tutkimuskohdetta. Tavoitteena on siis tuottaa jonkinlainen representaatio tutkitusta maailmasta. Esimerkiksi Clifford Geertzin (1998) *deep hanging out* ja Margarethe Kusenbachin (2003) fenomenologinen *go-along* ovat ihmiskeskeisiä menetelmiä, jotka pohjautuvat ihmisen havaintoon maailmasta. Havainnointi olettaa jollain lailla ulkopuolisen tai erillisen tietävän subjektin (*cogito*), joka maailmaa voi tarkastella. Subjekti on siis olemassa, se edeltää tietämisen tapahtumaa.

Situationistien keulakuva, Guy Debord (1958/2006), tunnisti psykomaantieteen paradoksaalisuuden: *dériven* tavoitteena oli saada systemaattista tietoa (staattisesta) olemassa olevasta kaupungista ja samalla muuttaa kaupunkia tämän leikkisän toiminnan kautta. Yrityksistä huolimatta situationistien ”organisoitu spontaanisuus” ei koskaan päässyt yli kaupungin käsittelystä objektina. *Dérive* muodostuikin usein miltei militantiksi ja fetisistiseksi miehisen katseen valloitusretkeksi: esimerkiksi Pariisi sai psykomaantieteessään naisen muodot (kts. Sadler 1999). Jälkhumanistinen teoria pyrkii kyseenalaistamaan tätä pitkälti länsimaista tapaa tarkastella maailmaa subjekti/objekti -jaon kautta. Siksi sen parissa puhutaankin *onto-epistemologiasta*: tieto ja tietäminen kehkeytyvät aina toiminnassa, yhdessä maailman kanssa (Barad 2007). Tietäminen kumpuaa osallistumisesta, kanssa-asumisesta ja yhdessä kulkemisesta (esim. Horton & Kraftl 2006; Manning & Massumi 2014; Pyyry 2016; Manning 2020). Ihmissubjektia lähestytäänkin NRT:ssa *maantieteenä* (Thrift 2008). Näistä lähtökohdista hahmottuu tämän kirjoittajakollektiivin opettajajäsenen (Pyyry 2019a; 2019b) käsite ”hengailutietäminen”, joka viittaa tietävän subjektin muotoutumiseen leikkisän kyselyn tapahtumassa. Situationistisen perinteen leikistä kumpuavalle poliittisuudelle kumartava käsite kohdistaa huomion verbaalisen tietämisen ylittävään moninaisuuteen, koko siihen arkiseen sotkuun, josta ihmisen ymmärrys maailmassa rakentuu. Hengailutietämisen tunnistaminen edellyttää lineaarisuuden ja systemaattisuuden illuusiosta luopumista, koska tietävän ihmissubjektin nähdään muotoutuvan tietämisen tapahtumassa. Jälkhumanistisessa teoretisoinnissa kausaalisuus onkin kehkeytyvää, koska jokaisessa sommitelmassa vaikuttaa useampi, monesti ristivetoinen toimija (Bennett 2010, 33). Hengailutietäminen on siis viipyilevissä kohtaamisissa syntyvää ajattelua. Leikki ympäristön kanssa tuottaa funktionaalisuuden ylittävää ymmärrystä ihmisen paikasta maailmassa. Hengailutietäminen on vaihtoehtoisten maailmojen keksimistä, ei niinkään tiedon keräämistä ennalta rajatulta alueelta.

Pedagogisesta näkökulmasta kävelykokeilun ideana oli syyttää opiskelijoiden into maantieteellisen tutkimuksen tekemiseen, tuoda esiin oman kehon voima tutkimusinstrumenttina ja rikastaa mielikuvaa tietämisen prosessista. Situationistien innoittamana on kiinnostavaa pohtia, miten erilaiset maantieteelliset todellisuudet vaikuttavat meihin. Vaikka kävelyyn liittyi valokuvaaminen, ideana ei ollut tuottaa ”todistusaineistoa” ympäristöstä, vaan ajatella sen kanssa. Moniaistillinen kävely tuo kriittisen tarkastelun alle sen, mitä tieto on ja miten se rakentuu erilaisissa maantieteellisissä olosuhteissa. Miksi maailma on sellainen kuin se

on, ja mitä muuta se ehkä voisi olla? Kenen ja minkä tiedolla on väliä? Maantieteellinen näkökulma ajatteluun tuo esille sen, että olemme aina jossakin – ja tämä *jossakin* ottaa aktiivisesti osaa oppimiseemme. Ajattelussa olennaisia ovat siksi myös ”harhapolut” ja epärointi varmojen vastausten äärellä – hengailutietämiselle tulisikin raivata opetuksessa enemmän tilaa. Innovaatiohysten ja uuteen (objektiin) kohdistuvan uteliaisuuden rinnalle olisi hyvä palauttaa ajatus ihmettelystä, koska kiirehtiminen asiasta toiseen jättää valitettavan usein varjoonsa tiedettyjen totuuksien koettelemisen (kts. Stone 2006). Koukuttavan uteliaisuuden tilalle on tarpeen luoda ”lumoutumisen pedagogisia tiloja” ja näin haastaa välineellistä suhtautumista koulutukseen leikin ja ilon voimin (Pyyry 2017).

Sokkona seikkaillessa maisema piirtyy toisin

”Kurssin kolmannella luentokerralla pohdittiin syvemmin NRT:a sekä keskusteltiin kehon rajallisuudesta. NRT tuntuu jokaisella luentokerralla selkiytyvän yhä konkreettisemmaksi maantieteen läbestymistavaksi, mutta samalla kuitenkin siitä etäännytty, kun sitä yrittää selittää. Joka luentokerran jälkeen tuntuu siis syvemmältä ja jotenkin fiksummalta, mutta kurssin ulkopuolisille juteltaessa käsite lipsuu otteesta kuin liukas saippua ja katoaa ulottumattomiin jättäen jälkeen jopa pienen turbautumisen.” [Ote Ilarin oppimispäiväkirjasta]

Kurssilla luettiin muiden muassa John Wylieen (2009) artikkeli *Landscape, absence and the geographies of love*, jossa maiseman käsite tuodaan NRT:n avulla uuteen käyttöön: se pitää sisällään havaitun ja nähdyin lisäksi myös poissaolevat ja unholaan vaipuneet toimijat. Kokijan ja maiseman rajat hämärtyvät, tärkeäksi nousee yhteinen liike. Kokemus kehkeytyy jossakin ihmisen ja muun välillä, se on jaettu. Koska NRT ja posthumanismi ovat vaikeita haltuun otettavia, oli kolmannen luennon jälkeen siis vuorossa empiirinen kokeilu. Välittömästi luennon loputtua Ilari sai ”miltei maanisen” puhelun kanssa-ajattelijaltaan Elenalta. Innostunut ehdotus kuului kuka-kuinkin seuraavasti: ”Ilari, kaikki elämässäni on kulminoitunut tähän hetkeen. Sidotaan sun silmät ja lähde-tään kaupungille kävelemään.”

Ja näin he tekivät. Kävely alkoi eräänä kevätiltana kahdeksan tienoilla jännityksensekaisin tuntein Hämeentien ja Toisen Linjan kulmasta ja päättyi noin tunnin päästä Karhupuiston karhupatsaan hektiseen hivelyyn. Mukanaan Elenalla ja Ilarilla oli nauhuri, jonka äänitteistä he litte-roivat tämän kirjoituksen keskustelut. Aloituspaiikasta he olivat sopineet, mutta siitä eteenpäin Ilari vaelsi kaupungin johdattelemana. Umpikujista päästiin, kun Elena vähän auttoi. Kuljetusta reitistä Ilarilla ei ollut aavistus-takaan, ja tulevaisuudessa hän aikookin palata samalle reitille näköaistin kanssa. Mutta onko reitti tai maisema sitten enää sama?

Kuva 1. Aloituspaiikalla, hetki huivin sitomisen jälkeen.

Elena: *No, miltä tuntuu? Aistimuksia?*

Ilari: *Kobinaa... Ainaki mieluisa kävelyalusta, eikä oo oikeen ylämäkeä niin mukava liikkua. Vasemmalla on tyhjää tilaa.*

Elena: *Eli näin kaupunkirakenteellisesti on mukava liikkua?*

Ilari: *Okei no mukulakivikatua, liikennettä tuntuu... Tätä on kans varmaan joku kauppa. Saan jotakin puubastelun ääniä.*

Elena: *Okei, no miltä se puubastelun ääni tuntuu... Onks se kutsuva?*

Ilari: *Joo joo, sellanen kulmakauppa, leipomo ehkä?*

Elena: *No haluutsä mennä kulmakauppaan pööpöille? Tätä on sun maailma.*

Kuva 2. Ilari ja "metroasema". Tuuletuslaitteen tuiverrus ja avara tila sai Ilarin varmaksi siitä, että Hakaniemen asemalla ollaan (ei oltu).

Ilari: *Lokkeja, tosi paljon lokkeja.*

[Lokkien ääniä kuuluu kaukaisuudessa.]

Elena: *Jep, torin ja meren läbetyvillä tavallaan ollaan.*

Ilari: *Mut meren tuoksua mä en kuitenkaan saa... nyt tuli alamäki!*

Elena: *Alamäki kutsuu alaspäin, vissiin? Mut hei tossa on aita nü ei nyt mennä sinne.*

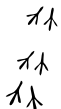
Ilari: *Aa. Oi, ratikka! Kuulostaapa kesäiseltä pöriäiseltä.*

Elena: *Onpa jotenki ihanasti sanottu.*

Ilari: *Joo, kesäisiä. Ajatuksissani mä olen kesässä.*

Kuva 3. Ratikka naurattaa kävelijää.

Ilari: Nyt ollaan jonkun kotikadun alaovella.

Elena: Siis kotikadulta tuntuu vai?

Ilari: Ei, mutta varmaan hänelle [Ilari ilmeisesti aistii vieraan ihmisen läsnäolon]. Kuului auton takakontin avaus, sellanen muuttofilis tulee. Meil tulee edelleen tuuli takaapäin niin se vähän mua vie.

Elena: Hei kato tässä on nyt tätä valoa, vähä aistiärsykettä jotenki. Mistä tää sun mielestä tulee?

Ilari: Oi, mikä ilta-aurinko. Siis tosi upee auringonlasku jotenkin.

Elena: Minkä näköst porukkaa siel pelaa?

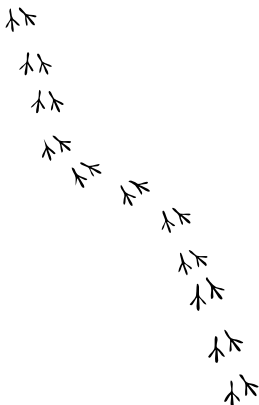
Ilari: Hmm. [...] Ne on jätkii.

Elena: Okei, mitäköbän niil on sun mielestä päällä?

Ilari: Nuorii, jätkii. Sellast chillii ja urbaanii outfitii varmaan.

Elena: Mistä sä muuten päättelit et niitä olis monta?

Ilari: Sielt tulee vähän väli sellanen pubeensorina ja pallojen pomputusten määrästä päätellen kans. Tai ehkä niitä on vaan yks, mut se pelaa tosi kovaa. Ja mikäli niitä on monta, niin mahdollisesti siel on vähän sillee etnistä porukkaa. Tai miten mä ainakin olettaisin tai voisin kokee, niin aika monipuolista.

Kuva 4. Lämmin ja kesäinen ilta-aurinko paljastui Alepan loisteputkivaloiksi.

Kuva 5. Tien toisella puolella pelaavat koripallojätät mietityttävät.

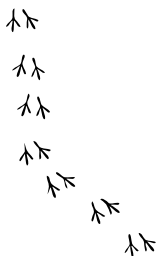
Ilari: Tässä niinku personoituu mennyt talvi ja tuleva kesä.

Elena: Jes.

Ilari: Tää on niinku tosi sellanen tällanen ja tällanen. [Ilari tanssii sorasohjossa.]

Elena: Ja tavallaan niinku hyppäis kesään – niinku sorakivipaskasta sileälle asfaltille.

Ilari: Joo mut on toi miellyttävä, ei se ole sorakivipaskaa vaan se on sellasta miellyttävästi rouskuvaa soraa, joka vaan meneekin pois.

Elena: Kumpi on sun mielestä kivempi kaupunki tallustella, sellanen hiljanen vai puheensorinainen?

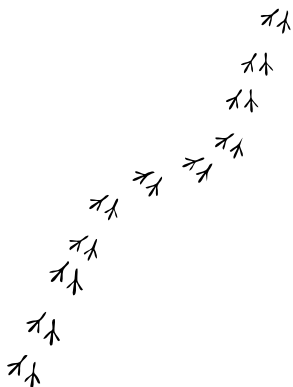
Ilari: Se riippuu vähän, mitä tekee.

Elena: Okei, osaaks antaa esimerkkei?

Ilari: Mä voisין lukea todella hiljaisessa paikassa, ja vaan tavallaan olla...

Elena: Hei nyt tulee muuten risteys! Mennäänkö tota vasemmalle, eteen vai oikealle?

Ilari: Oikealla on ehkä alavampaa ja avoimempaa, mun tekis mieli sanoa et vasemmalla on mäki, mut meidän vieressä on joku katu josta tulee jotakin vilkkaampaa... Voidaanko mennä vaikka eteenpäin vaan?

Kuva 6. Kävelijä fiilistelemässä sorakivikeskittymää.

Kuva 7. Mutkikas kaupunkiympäristö, erilaiset maapinnat ja esteellisyys mietityttävät.

Ilari: *Jotenki tuntuu kans, et puistomaisenomaiset aistiilat vetävät puoleensa. Hei nyt on muuten lintu tässä jossakin.*

Elena: *No niinpä, katos. Joku mustarastas viisiin eksynyt tänne.*

Ilari: *Ja sit kans sellaset äänikuriosteetit, kuten kaikki huminat ja kaiut.*

Elena: *Totta.*

Ilari: *Koska tää on niinkun, siis meillä on normiasfalttia. Ja hui nyt oli muuten joku porras apua. Tässä on isompi tie. Mut mä en tiedä onks tossa joku parkkipaikka. Tossa edessä on isohko kerrostalo ja vieressä kans. Edestäpäin en osaa sanoa. Joku äänikäytävä varmaan, kuin äänet tulee jännästi. Isompi tie on jossakin lähellä. Edestäpäin en tosiaan osaa sanoa mitään.*

Jälkifiiliksiä

Kallion kadut olivat Ilarille ennestään tuntemattomat, mutta silti kävelyllä tuli esille ennako-odotuksia ja toiveita siitä, millaisena Ilari halusi Kallion kokea, millainen olisi ideaali Kallio juuri hänelle. Mielessään Ilari maalaili kuvaa keväiseen kukoistukseen piakkoin puhkeavan puiston ylle laskevasta ilta-auringosta, vaikka todellisuudessa edessä hohtikin Alepan keltapunainen ikkuna. Maisema yllätti.

Tuntoaistillisesti kävely kulki tasaisilta jalkakäytäviltä useammalle erityyppiselle mukulakadulle, loskan alta paljastuneelta nurmikolta aina niljakkaaseen liejuun ja liki koiran jätöksiin. Kävelyllä siirtymä soraiselta asfaltilta lakaistulle jalkakäytävälle oli tuntoaistillinen loikka talvesta kevääseen. Kuten Heikki Uimonen (2020) oivallisessa aistielämäkerrallisia kävelyitä käsittelevässä kirjoituksessaan toteaa, aistiminen ”rakentaa ja pitää yllä yhteenkuuluvuutta”, se ”luo yhteyksiä”. Jälkhumanistisesta näkökulmasta aistiminen tilallistuu: se ei ole yksin ihmislähtöistä, vaikka prosessi affektiivisuudessaan tarkentaakin ihmissubjektin ääriäviä. Uimonen toteaa, että kävelyn liittyvä tasapainoasti välittää tietoa ympäristöstä. Hiekoitussora Ilarin kengän alla kertoi lähestyvistä kesästä, samoin useaan kertaan maalatut suojaatien raidat tuntuivat miellyttäviltä tennareiden alla. Kuvitelmissaan Ilari käveli pitkin kaupungin kesäkatuja, joille kulmakahvilat ja -kuppilat jo pian asettelisivat taitettavia puisia tuolejaan. Kuva 8 esittelee Elenan ja Ilarin kävelyreitit Kalliassa.

Kuuloaistillisesti kummalliset kaiut, ympäristöstään poikkeavat ambientit äänimaailmat sekä erityisesti koirien ja lintujen juttelu vetivät kävelijää puoleensa. Ajoittain muutokset äänimaailmassa olivat huimaa: avoimen tilan tuntu saattoi nopeasti muuttua ahtauden kokemukseksi vilkkaasti liikennöidyn tien varrella ja kävelijä tunsi painetta kulkea ”kylkimyrryä ympäröiviä rakennuksia myöten”. Täysin äänettömät kaupunkitilat olivat harvassa – miltei kaikkialle kantautui vähintäänkin kaukainen ratikoiden rullailu ja korttelin tai kahden päässä mukulatiellä kurvaileva yksinäinen auto. Ihmisiä vilisevät tilat vetivät kävelijää puoleensa, oli sitten kyseessä oletettu koripallokenttä tai ”Sihi-juoman” korkkaamiseen kutsuvat, mukavasti kaikuvat rappukäytäväsvennykset, joihin istahtaa tunnustelemaan ohikulkevaa maailmaa.

Tuoksumailmaa eivät ennako-oletuksista poiketen värittäneetkään meren suolainen tuoksuhaudus tai kulumaleipomot – ainoiksi tuoksumokemuksiksi jäivät ilmassa leijaille tupakansavu, kävelyn varrella kasvaneen puun katajamaiset oksat sekä mysteerinen, sekunnissa ohipyhäkäsävä tuoksumailma, joka havahdutti vain hävitäkseen. Hajuaistimusten puutekin toki kertoo kaupungista: kävelijä ei kohdannut matkallaan ainuttakaan haisevaa viemäriä, kaljankatkuista kaveria nuokkumassa kulmilla tai pakokaasuja ilmassa, eikä myöskään tuoksuillaan kutsuvaa ravintolaa, kukkaan puhjennutta puistoa tahi tuulettumassa olevia pyykkejä.

Valtaosa kaupunkitiloista sai kävelijän tuntemaan itsensä osaksi niitä, tervetulleeksi kulkemaan tai olemaan kulkematta. Silmät sidottuina mahdolliset kolkotkin kujat kaikuiivat kutsun mahdollisuutta. Jotkin tilat kuitenkin tuntuivat painostavilta, aistimaailmaltaan

Kuva 8. Elenan ja Ilarin kävelyreitti Kalliossa. Kartan ovat piirtäneet Ilari Leino ja Helmi Leinonen.

Kuva 9. Mielenkiintoinen veistos, joka kourutti kiipeilemään kielloista huolimatta.

Kuva 10. Sankari määränpäässään.

työnsivät siirtymään ja käyttämään itseään vain läpikulkutilana. Kävelijän oletus oli, että betonisen käytävän kullakin nurkalla nököttävät valvontakamerat ja sinne on tarkoituksella rakennettu kolkko ja kylmä ilmapiiri. Harva tila tuntui heti omalta, mutta silti ympäristöstään aistillisesti poikkeavat patsaat, kivipaasit ja rappuset kutsuivat muodoillaan, innostaen leikkiin ja hämmästelyyn, kiinnittäen kokeilevaa kävelijää kaupunkiin (kuva 9). Kummallinen kulmikas kivipaasipatsas kutsui kiipeilemään, muistuttaen kuitenkin yhteyden ja ymmärtämisen vaikeudesta, toisen perimmäisestä saavuttamattomuudesta. Rajoittuneisuudessaan näköaistittomuus kannustikin tunnustelemaan, osallistumaan ja leikkimään kaupunkiympäristössä muiden aistikokemusten ohjailemana täysipainoisesti ja heittäytyen.

Reittivalinnat ja kävelykokemus kehkeytyivät vuoropuhelussa kaupungin kanssa. ”Pimeässä” hapuillen kuluneita kiviportaita piti askeleella kokeilla tarkemmin kuin tasaisia pintoja, etsiä jotakin johon kiinnittyä, Ilarin sanoin ”ymmärtää ja myös tulla ymmärrettyksi”. Hengailu ja kaupungin fiilistely tekivät tilaa uusille suunnille, improvisointi loi reitistä kuminauhaa – matka jousti, kääntyi, venyi ja muuttui. Ihminen on aina osa maailmaansa ja hänen olemisensa rihmastot ulottuvat kauas aistittavasta tapahtumasta. Ajatteleva subjekti muuttuu ja muotoutuu matkan varrella, aistittujen yhteyksien kautta uusia olemisen asentoja löytäen. Tätä maiseman herättämää ja energisoimaa ajattelua on hengailutietäminen.

Lähteet

- Anderson, B. (2012) Affect and biopower: towards a politics of life. *Transactions of the Institute of British Geographers* 37(1) 28–43. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2011.00441.x>
- Bates, C. (2013) Video diaries: Audio-visual research methods and the elusive body. *Visual Studies* 28 29–37.
- Bennett, J. (2010) *Vibrant matter*. Duke University Press, Durham.
- Debord, G. (2006) Theory of the dérive. Teoksessa K. Knabb (toim.) *Situationist international: Anthology*, 62–66. Bureau of Public Secrets, Berkeley, CA. (Alkuperäisteos julkaistu 1958.)
- Horton, J. & Krafl, P. (2006) What Else? Some More Ways of Thinking and Doing ‘Children’s Geographies’. *Children’s Geographies* 4(1) 69–95. <https://doi.org/10.1080/14733280600577459>
- Knabb, K. (toim.) (2006) *Situationist International: Anthology*. Bureau of Public Secrets, Berkeley.
- Kusenbach, M. (2003) Street Phenomenology: The Go-Along as Ethnographic Research Tool. *Ethnography* 4(3) 455–485. <https://doi.org/10.1177/146613810343007>
- Manning, E. (2020) *For a pragmatics of the useless*. Duke University Press, Durham.
- Manning, E. & Massumi, B. (2014) *Thought in the act: Passages in the ecology of experience*. University of Minnesota Press, Minneapolis & Lontoo.
- Pyhtilä, M. (2015) Guy Debord ja Kansainväliset situationistit. Teoksessa Pyykkönen, M. & Kauppinen, I. (toim.) 1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria. Gaudeamus, Helsinki.
- Pyry, N. (2016) Learning with the city via enchantment: photo-walks as creative encounters. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 37(1) 102–115. <https://doi.org/10.1080/01596306.2014.929841>
- Pyry, N. (2017) Thinking with broken glass: creating pedagogical spaces of enchantment in the city. *Environmental Education Research* 23(10) 1391–1401. <https://doi.org/10.1080/13504622.2017.1325448>
- Pyry, N. (2019a) Akateeminen hengailu: lumoutumisen tiloja ja radikaalin ajattelun mahdollisuuksia. *Terra* 131(4) 223–233. <<https://terra.journal.fi/article/view/83099/47868>>.
- Pyry, N. (2019b) From psychogeography to hanging-out-knowing: Situationist dérive in nonrepresentational urban research. *Area* 51(2) 315–323. <https://doi.org/10.1111/area.12466>
- Pyry, N., Hilander, M. & Tani, S. (2021) Photography and photo elicitation as visual methods. Teoksessa von Benzon, N., Holton, M., Wilkinson, C. & Wilkinson, S. (toim.) *Creative methods for human geographers*. Sage.
- Sadler, S. (1999) *The Situationist city*. The MIT Press, Cambridge, MA.
- Stone, B. E. 2006. Curiosity as the Thief of Wonder: An Essay on Heidegger’s Critique of the Ordinary Conception of Time. *KronoScope* 6(2) 204–229. <https://doi.org/10.1163/156852406779751881>
- Thrift, N. (2008) I just don’t know what got into me: Where is the subject? *Subjectivity* 22 82–89. <https://doi.org/10.1057/sub.2008.1>
- Uimonen, H. (2020) Kertojien kaupungit: Aistielämäkerrallinen kävely ympäristön ja muistamisen tutkimusmenetelmänä. *Alue ja Ympäristö* 49(1) 19–35. DOI: <https://doi.org/10.30663/ay.79502>
- Wylie, J. W. (2009) Landscape, absence and the geographies of love. *Transactions of the Institute of British Geographers* 34(3) 275–289. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2009.00351.x>